

THE MEDIA AND THE POLITICAL CLASS. CHOMSKIAN PERSPECTIVES

**Ana-Daniela Leonte (Farcaș), PhD Fellow, SOP HRD/159/1.5/S/133675 Project,
Romanian Academy Iași Branch**

Abstract : The relationship between the political class and the media is inevitably marked by tensions. Exposing illegalities or the lack of morals in the professional conduct of the politicians is made possible by media. The media informs and educates. But, on the other hand, negative aspects of the media may occur, as it may come to serve the interests of the political class through actions as propaganda before the elections or, especially, through the role that it can play in distracting the public from the country's real external or internal political issues. The media can easily become a tool of influencing people to accept the decisions of politicians. Distortion of truth (when it might offend public opinion), censorship, and interpreting facts in a certain light are just some of the methods used by the political power to restrict the right to the freedom of speech of the citizens. In his critical works, Noam Chomsky also focuses on the means used by the political power to control the masses.

Keywords: communication, media, political power, political interests, truth.

Structura de conducere / putere a Statelor Unite ale Americii este una complexă, puterea fiind deținută de către guvern și de către marile corporații. În ultimul secol, mulți analiști politici au încercat și încearcă să înțeleagă principiile pe care funcționează politica liberală și democrată în acest stat care caută să se impună ca unul dintre cele mai puternice state, dacă nu cel mai puternic. O perspectivă interesantă cu privire la mecanismele conducerii americane e oferită de Noam Chomsky, care analizează nu numai elementele componente ale clasei conducătoare, ci și relația dintre ele, precum și relația dintre acestea și mass media. Relația puterii cu mass-media a avut un rol important în impunerea politicii, în principal prin folosirea propagandei.

Relațiile dintre putere și mass media sunt și au fost de multe ori încordate, acest lucru datorându-se faptului că mass-media joacă un rol central în societate, fiind și un mijloc de informare și educare a populației. Nu de puține ori, jurnaliștii au demascat și dezvăluit acțiuni sau hotărâri luate în secret de către organele puterii, în conceperea și demararea cărora acestea nu au ținut cont nici de cele mai elementare norme etice, în detrimentul sau spre indignarea populației. În perioada contemporană, care pare a fi caracterizată tot mai mult de lipsa unei direcții, de lipsa valorilor morale, se impune, consideră Noam Chomsky, realizarea unei reforme, care să fie inițiată de către cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității. Doar o astfel de mișcare ar putea duce la o societate dreaptă, în care adevărul și legile morale să fie respectate. Majoritatea intelectualilor, în calitate de experți, servesc în prezent intereselor puterii, asigurându-se ca societatea civilă să nu zădărnicească planurile organelor de guvernare: istoria scrisă de ei trebuie să corespundă imaginii pe care conducătorii doresc să o promoveze, iar imaginea lumii contemporane nu e reflectată de aceștia în toate aspectele, ci doar sub aspectele care servesc celor ce iau deciziile la nivel înalt. De asemenea intelectualii ce sunt în acord cu puterea fac parte sau conduc instituții ideologice, mari afaceri, structuri politice, și se îngrijesc ca populația să nu se poată organiza astfel încât să ajungă la adevărata libertate, ci să fie în permanență într-o stare de supunere.

În opera sa în care face analiza critică a sistemului politic american, Noam Chomsky insistă asupra modului în care capitalismul a dovedit, în ultimii 60 de ani¹, că se prăbușește. Marile corporații și guvernul controlează trusturile de presă, care ajung să susțină doar ideile convenabile pentru clasa care deține puterea. Se insistă, așadar, numai asupra realizărilor acestora, în acest climat, dominant în presa americană, negăsindu-și loc (decât într-o foarte mică măsură) și criticile aduse politicilor guvernamentale. În articolul său *Force and Opinion*, publicat în 1991, Chomsky amintește despre doctrina lui John Locke, conform căreia oamenilor de rând ar trebui să li se interzică să discute probleme sociale și politice, acestora trebuind să li se spună ce să creadă. El susține că această doctrină este întâlnită, mai des decât s-ar crede, și în cadrul statelor democratice contemporane, Statele Unite nefăcând excepție. Guvernul funcționează, așadar, după o politică ce face uz de diverse instrumente cu scopul de a supune populația, printre acestea fiind folosită, ca ultimă soluție, chiar forța. Guvernările se tem de revolte, de judecata maselor, de puterea brută pe care populația o poate folosi în cazul în care anumite chestiuni ar fi făcute cunoscute, prin urmare au recurs la diverse metode pentru a împiedica accesul populației de rând la anumite aspecte ale guvernării, ținute secret. Teama reală a fost aceea că statul nu mai are posibilitatea de a controla cetățenii prin forță, fiind vorba despre o societate democratică, așadar s-a impus nevoia găsirii altor modalități de control. Clement Walker, membru al parlamentului britanic, a constatat în studiile sale că „nu poate exista formă de guvernământ fără propriile ei mistere²”, aceste *mistere* însemnând, în zilele noastre, documente clasificate, secrete de stat ce privesc siguranța națională, la care au acces doar anumiți funcționari, operațiuni clandestine sau alte mijloace legale de a ține publicul în afara nucleului dur al politicului.

În articolele sale, Chomsky compară adesea politica dusă în prezent de SUA, atât pe plan intern cât și extern, cu politici de opresiune din trecutul nu foarte îndepărtat, ce au condus la conflicte sângeroase, care s-au soldat cu mii de victime: de la decimarea populațiilor indigene de către spanioli în perioada marilor descoperiri, până la uciderea unui mare număr de indigeni, în America de Nord, de către coloniștii englezi. În discursurile oamenilor politici ai vremurilor respective, actele atroce au fost mascate prin motivația că populațiile indigene sunt incapabile de a se governa singure, de a înțelege în ce constă acest lucru, datorită faptului că nu ar avea maturitatea și cunoștințele necesare. Astfel că, toate acțiunile violente asupra acelor populații ar fi justificate, și întreprinse, desigur, spre binele populațiilor respective. În ceea ce privește opinia puterii actuale asupra populației, aceasta nu s-ar fi schimbat prea mult, acuză Chomsky, poporul fiind considerat, ca și în situația vechilor civilizații decimate, incapabil de auto-guvernare și prea puțin dotat intelectual. În folosirea celui mai puternic instrument de control, mass-media, se încalcă o serie de libertăți și drepturi. Devine evident, astfel, un sistem de opresiune și represiune a populației, care are la bază instituțiile ce deservește interesele marilor corporații și ale statului, întrucât acestea reprezintă în prezent puterea economică și politică a Statelor Unite. Dar acesta nu e un sistem în care se utilizează forța brută în mod direct. Limitarea libertăților și a gândirii cetățenilor se

¹ cf. Noam Chomsky, „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>, accesat în 11.10.2014, ora 11:42.

² Clement Walker, apud N. Chomsky, „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>, accesat în 11.10.2014, ora 11:42.

face într-un mod mai voalat, mai greu de observat de către cei a căror atenție este distrasă de alte preocupări, mai banale.

În secolul al XVII-lea, odată cu revoluția din Marea Britanie – care a fost una dintre marile încercări de construire a unui sistem bazat pe gândirea democratică – elitele, respectiv intelectualii, și-au pus problema împiedicării maselor de a se folosi de puterea pe care o au, prea multă democrație constituind un pericol pentru putere. Mari gânditori britanici, printre care David Hume și John Locke, au meditat asupra puterii și a influenței acesteia asupra populației. Hume a remarcat ușurința cu care masele se supun, prin aceea că renunță ușor la propriile interese și sentimente, în favoarea celor ale liderilor lor. Pasivitatea omului de rând în ceea ce privește politica, în general, face posibilă, de pildă, ascunderea și păstrarea secretă a motivelor pentru care cursul unor acțiuni ia turnura care este favorabilă clasei conducătoare. Cetățenii, priviți de către conducători drept fiind naivi și ignoranți, sunt amăgiți, prezentându-li-se o iluzie cu rolul de a-i face lipsiți de inițiativă. Lucrurile expuse lor trebuie să fie simplificate și prezentate astfel încât să facă apel la emoțiile lor, nu la rațiune. Intervenția corporatistă în sistemul internațional nu e considerată un abuz, o încălcare a principiilor democrației, deoarece „însăși esența sistemului democratic³” constă în posibilitatea de persuadare și de sugestie. Așadar, societatea liberă despre care se tot discută, nu este o societate cu adevărat liberă, ci una condusă de către un grup relativ restrâns, care-și urmărește propriile interese.

E. Bernays, într-un manual de relații publice, afirma că „manipularea conștientă și inteligentă a obiceiurilor organizate și a opiniilor maselor este un element important în societatea democratică”, astfel că minoritățile ce posedă inteligență vor face uz de propagandă „în mod continuu și sistematic”, aceasta devenind și un organ de control al guvernării asupra maselor. Această situație este, inevitabil, generatoare de conflicte între reprezentanții puterii, care utilizează propaganda folosindu-se de mass-media, și opinia publică. Mass-media ar trebui să reflecte probleme ce vizează binele comun, comunitatea, și nu interesele clasei politice și a corporațiilor.

Deși jurnaliștii sunt cei ce fac legătura între clasa politică și public, aceștia nu prezintă neapărat adevărul. Cu toate că se discută intens despre libertatea presei, implicarea publicului în dezbaterile problemelor politice sau economice nu este dezirabilă, mergând pe ideea că doar clasa specializată, care are inteligența practică și responsabilitatea necesară, poate governa asupra societății, administrând problemele economice, sociale și politice. Conform teoriei politice, persoanele aflate în poziție de a lua decizii trebuie să fie persoane educate, în funcții publice. Ei au rolul de a forma opinia publică și de a nu permite publicului general să intervină în problemele politice, dar și de a servi interesul național, prin mistificări ale adevărului la nivelul „științelor sociale academice și a comentariilor politice⁴”.

Aceste ipostazieri ale „clasei superioare” sunt propuse de Walter Lippmann, care în lucrarea sa *Opinia publică* a dezbătut diverse subiecte pe tema democrației și a modalității în care se poate realiza aceasta, cu toate că, în scrierile sale târzii, Lippmann ajunge să considere

³ Edward Bernays, apud N. Chomsky, „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>, accesat în 12.10.2014, ora 13:57.

⁴ N. Chomsky, „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>, accesat în 12.10.2014, ora 13:59.

că reprezentanții clasei superioare ar submina democrația. În lucrarea mai sus menționată, Lippmann determină că rolul publicului este acela de a se afla la dispoziția clasei superioare, fără a interveni în mod direct prin oferirea de soluții, analize, comentarii. Publicul trebuie să aibă în continuare un rol pasiv, de spectator.

Referitor la relația dintre putere și mase, Chomsky identifică o gândire de tip leninist privitor la rolul partidului de a conduce masele spre o viață mai bună, pe care acestea nu o pot imagina și realiza singure. Deosebirea între cele două regimuri – cel american și cel leninist – constă în faptul că în primul regim puterea se bazează pe masele aflate în serviciul ei, supuse, iar în exemplul rusesc puterea se bazează pe exploatarea luptei masei populare⁵. Numai o elită restrânsă este capabilă să înțeleagă pe deplin interesele comune. Conform filosofului american, acestei elite i s-ar potrivi descrierea care s-a dat comunității intelectuale pe linia de gândire a lui Dewey. Sensul deplin al întregului tablou socio-politic scapă, așadar, maselor. Elita, înțelegând rânduirea lucrurilor, are, prin urmare, puterea, pe care și-o exercită și menține și prin mass-media. Pe această linie se înscrie și acuza conform căreia modul de gândire al elitei restrânse de intelectuali este tributار leninismului: o avangardă de intelectuali revoluționari preiau puterea în stat folosindu-se de revoluții populare, după care vor conduce masele (ignorante și dezinteresate) spre un viitor pe care acestea sunt incapabile să și-l proiecteze. Așadar, conchide Chomsky, liberal-democrația și marxism-leninismul sunt neașteptat de apropiate în ceea ce privește ipotezele lor ideologice comune. Acesta este și motivul pentru care o (aparent) neașteptată schimbare de direcție în aderarea când la o teorie politică, când la cealaltă, n-ar trebui să mire. Totul ține de „locul” în care rezidă polul puterii. Fie o revoluție populară (pe modelul descris mai sus) va avea loc (în SUA) și va institui puterea statului, fie nu va avea loc, situație în care lucrurile vor sta la fel: masele vor lucra pentru oamenii ce dețin adevărata putere, comunitatea oamenilor de afaceri. Rezultatul final este același: masele vor fi conduse spre o lume pe care sunt prea proaste să o înțeleagă pe cont propriu.⁶

În lucrarea *Power Systems*, Noam Chomsky tratează, printre multe altele, și problema *sclaviei mentale*. Aici, el explică modul în care funcționează propaganda pentru ca aceasta să aibă efectul scontat: „când oamenii și-au dorit destulă libertate încât n-au mai putut fi înrobiți sau uciși sau reprimați, firește că s-au dezvoltat noi modalități de control pentru a se încerca impunerea de forme de sclavie mentală, astfel încât aceștia să accepte un cadru de îndoctrinare și să nu pună întrebări. Dacă poți păcăli oamenii să nu observe doctrine cruciale și, mai ales, să nu se întrebe asupra lor, atunci ei sunt înrobiți”⁷. Din momentul respectiv aceștia vor face ce li se spune, fără a mai fi nevoie de alte măsuri de siguranță. Un sistem de propagandă eficient este unul care nu are reguli clare, unul „care nu-și anunță principiile sau intențiile”⁸. Unul dintre motivele pentru care sistemul sovietic a fost ineficient, atenționează criticul politic, e faptul că oamenilor li s-a spus ce trebuie să creadă, permițându-li-se, astfel, să găsească moduri de a evita să procedeze conform cu voința puterii. Dintr-un sistem propagandistic în care intențiile nu sunt clar evidențiate e mult mai greu să te sustragi. De

⁵ *Ibidem*.

⁶ cf. N. Chomsky, *Media Control*, Seven Stories Press, 2002, p. 14.

⁷ N. Chomsky, *Power Systems*, Hamish Hamilton, London, 2013, p. 101.

⁸ *Ibidem*, p. 102.

aceea, concluzionează Chomsky, sistemul de propagandă american e mult mai sofisticat și, în același timp, mai eficient.

Teama guvernului american de a scăpa de sub control populația și încercarea de a reduce accesul acesteia în treburile țării, s-a concretizat printr-o serie de măsuri care au fost puse în aplicare la nivel național. S-a trecut la manipulare, îndoctrinare, procese ce sunt mai greu de observat de către omul de rând. Statele Unite sunt considerate un stat în care populația se bucură de cele mai multe drepturi. Cu toate aceste drepturi și libertăți, cetățeanul de rând nu scapă de anumite constrângeri pe care statul le aplică pentru a se asigura de supunerea acestuia. Chomsky explică cum funcționează sistemul, astfel: fiind vorba de un stat în care principalele segmente ale economiei sunt private, corporațiile sunt cele care ajung să modeleze și să influențeze modul de gândire și nevoile oamenilor, înscriindu-le în parametrii pe care îi doresc, având în vedere că ele, corporațiile, sunt cele ce dețin puterea economică a țării. Gusturile maselor sunt influențate de produsele ce apar în spoturile publicitare, spoturi ce reflectă interesele proprietarilor ce doresc să-și lărgească piețele de desfacere. Statul aplică o serie de alte metode asupra influențării alegerilor importante ce pot fi făcute de către populație: privațiunile, forța, costurile. Negarea acestor afirmații de către cei responsabili are rolul de a păstra iluzia de societate liberă, democratică. Dacă între stat și corporații nu există un acord, un echilibru, repercusiunile se vor reflecta negativ tot asupra populației, prin scăderea investițiilor, a capitalului, deci și a echilibrului social.

Din punct de vedere chomskian toată lumea va suferi dacă bogății și puterea nu sunt satisfăcute, deoarece ceea ce se produce și se consumă e dictat de cele două componente: economic și politic. Acest factor crucial, împreună cu controlul asupra resurselor, limitează puterea maselor, care sunt împrăștiate și dezorganizate. Câtă vreme populația e dezorganizată și se complăce în starea în care se află, în acest fel neprezentând un pericol pentru putere, câtă vreme puterea reală e în mâinile unor elite reduse ca număr, e mai convenabil și mai viabil un regim democratic care să legitimizeze funcțiile ocupate de elită. Pentru a putea supraviețui, indivizii trebuie să-și găsească locul și să se adapteze într-o astfel de societate, să creadă în forma respectivă de autoritate și să i se supună. Provocarea puterii sau izolarea din acest sistem se reflectă în mod negativ în viața individului, prin îngrădirea accesului la resursele de primă necesitate și prin limitarea perspectivelor de supraviețuire. Pentru ca un astfel de sistem să supraviețuiască nu este suficientă doar forța militară, ci este necesară și folosirea unor alte metode de manipulare.

Mass-media ar trebui să reflecte adevărata imagine a societății, să limiteze acțiunile reprezentanților puterii, dar acest lucru nu e posibil decât dacă presa e liberă. Libertatea presei devine îndoielnică în momentul în care trusturile de presă urmăresc interesele conducerii, pe care le prezintă, indiferent de situație, drept pozitive și într-o lumină favorabilă.

Așa cum evidențiază Chomsky, masele sunt considerate stupide, incapabile de a gândi în interesul lor, de aceea se recurge la folosirea acestei tehnici de control care este propaganda, cu ajutorul căreia se instaurează controlul asupra „turmei dezorientate”, spre propriul ei bine. Aceste idei au pătruns și în cadrul altor instituții prin care se face răspândirea ideologiei, a culturii de masă, a opiniei publice: universități, școli, media, ziare; astfel că această tehnică de control își dovedește eficiența.

Chomsky apreciază că prima acțiune de propagandă, înțeleasă în sensul actual, pe care a întreprins-o vreun guvern american s-ar fi desfășurat pe vremea președintelui Woodrow Wilson, care a fost ales președinte în 1916 (Chomsky menționează și platforma program a atunci candidatului la președenția Americii, „Pace fără victorie” (Peace Without Victory)). Filosoful american observă că în acele vremuri, în plin conflict armat mondial, dar în care SUA nu erau implicate la acea dată, populația avea o viziune pacifistă privitor la război. Cu toate acestea, administrația Wilson era de fapt hotărâtă să se implice în război. Pentru asta, viziunea populației trebuia cumva schimbată, iar calea pe care au găsit-o a fost să creeze o comisie de propagandă guvernamentală, Comisia Creel. Prin intermediul acesteia s-a realizat, în doar câteva luni, obiectivul de a modifica complet perspectiva populației asupra primului război mondial, transformând-o dintr-o populație pacifistă în una „isterică, dornică de război, care vroia să distrugă tot ce era german (...), să pornească la război și să salveze lumea”⁹. Succesul pe care l-a avut campania de propagandă demarată de administrația Wilson nu avea să se oprească aici. Aceleași tehnici au fost folosite, mai apoi, pentru alte acțiuni propagandistice, care, acuză Chomsky, au condus chiar până la îngrădirea libertății presei. Cu toate acestea, această serie de acțiuni de propagandă a profitat de sprijinul intens al mass-media¹⁰.

Din cazul descris de Chomsky remarcăm ușurința cu care, folosind uneltele potrivite (în speță, propaganda), se poate modifica raportul dintre puterea politică și presă. Propaganda poate să funcționeze, în acest sens, la două niveluri (și, se poate spune, în doi pași): pe de o parte (și primul pas), pentru a câștiga încrederea mass-media (aspect întotdeauna preferabil deservirii mass-media prin „cumpărarea” încrederii), pe de altă parte (al doilea pas, folosind poziția câștigată, prin mass-media) pentru a câștiga încrederea poporului. Acestui mecanism propagandistic multifuncțional i se asociază, în perspectivă chomskiană, o conotație negativă.

La construirea aparatului propagandistic utilizat de administrația Wilson au contribuit, nu fără mândrie, o parte dintre intelectualii așa-zis „progresivi” ai vremii (Chomsky îl menționează pe John Dewey). Fără îndoială, pentru a-și servi mai bine propriile interese, nu s-au dat la o parte de la a se folosi de false evenimente, fictive, pentru a ilustra atrocitățile unui război pe care populația să-l perceapă cât mai inuman cu putință, amplificând spre extrem caracteristicile negative ale inamicului. Însă, remarcă Chomsky, multe dintre aceste evenimente au fost fabricate de către aparatul de propagandă britanic, care intenționa în secret să atragă atenția asupra conflictului, cu precădere în rândul intelectualilor americani, prin intermediul cărora propaganda britanică s-ar fi diseminat cu ușurință în acele vremuri tulburi de război, chiar și într-o țară, de altfel, pacifistă. Și, așa cum s-a observat, propaganda a funcționat. „Și ne-a învățat o lecție: propaganda de stat, atunci când este susținută de clasele educate și atunci când nu este permisă abaterea de la ea, poate avea un efect considerabil. A fost o lecție învățată de către Hitler și de către mulți alții, și a fost continuată până în zilele noastre.”¹¹

O practică comună reclamată de Chomsky și percepută ca o constantă în politica Statelor Unite este abaterea atenției de la problemele grave, reale, ale societății, către

⁹ N. Chomsky, *Media Control*, ed. cit., p. 11.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

probleme prezentate drept fiind grave, dar care, de fapt, sunt neesențiale. „Dacă consideri programele interne ale administrațiilor ultimilor zece ani - includ aici și opoziția democratică - nu există cu adevărat nicio propunere serioasă cu privire la ce ar trebui făcut în legătură cu gravele probleme de sănătate, educație, problema persoanelor fără adăpost, șomajul, criminalitatea [...] – întregă serie de probleme. Știți cu toții despre ele, și toate se agravează. Doar în cei doi ani de când George Bush a venit la putere, încă trei milioane de copii au trecut pragul sărăciei, datoria crește, standardele educaționale scad, salariile reale sunt acum din nou, pentru o mare parte a populației, aproximativ la nivelul la care erau la sfârșitul anilor 1950 – și nimeni nu face nimic în această privință. În asemenea circumstanțe, trebuie [ca guvernare] să distragi atenția turmei dezorientate, pentru că, dacă încep să observe acest lucru, s-ar putea să nu le placă, din moment ce ei sunt cei care suferă din aceste pricini. Doar punându-i să se uite la Superbowl și la sitcom-uri s-ar putea să nu fie suficient. Trebuie să-i mâni spre frica de dușmani.”¹²

Una dintre tehnicile care funcționează cel mai bine pentru a demara propaganda este instituirea fricii în rândul populației. Chomsky, în lucrarea *Media Control*, denumesc foarte sugestiv această tehnică: „parada inamicilor”. El identifică trăsături comune între metodele de propagandă ale sistemului american de guvernare cu unele situații similare, mergând până la a le compara cu metodele folosite de către Hitler în anii '30 ai secolului trecut pentru a induce frica de evrei și de țigani în rândul populației. Ceilalți sunt prezentați drept inamici, monștri pe care trebuie să-i distrugi ca să te aperi. Astfel că, periodic, noi monștri sunt construiți folosind acest sistem de propagandă. Pe fondul Războiului Rece, exemplul întotdeauna la îndemână erau rușii. După stingerea tensiunilor dintre cele două mari puteri, a apărut nevoia firească de a căuta sau chiar de a crea noi inamici. Au urmat teroristii internaționali, traficanții de droguri, arabii, etc. Trebuie să existe mereu cineva care să preia acest rol de inamic. Cu cuvintele lui Chomsky, „există întotdeauna o ofensivă ideologică care construiește un monstru himeric”, după care militează pentru distrugerea acestuia. Populația trebuie înspăimântată, terorizată. Din când în când, câte o victorie insignifiantă repurtată asupra unor inamici subdimensionați prin comparație cu SUA (Panama, Granada) aduce ușurare.

Desigur, mergând pe acest model chomskian, s-ar putea înțelege că Statele Unite caută să provoace conflicte, încearcă să își facă mereu noi inamici. Fără îndoială, situația nu este atât de abruptă pe cum pare. Starea de fapt este mai nuanțată: unii inamicii sunt pur ideologici, în timp ce alții sunt mai reali ca niciodată. Regretabilele evenimente din 11 septembrie 2001 sunt un exemplu în acest sens.

Politica de opresiune a Statelor Unite e mai fățișă și mai violentă în cazul în care e vorba de apărarea și urmărirea intereselor economice și politice în alte zone ale lumii, cum ar fi de exemplu în America Centrală. În cazul acesta, acte violente ce au fost ordonate din SUA și s-au soldat cu moartea a mii de oameni nevinovați, au trecut neobservate de mass-media americană, dar au fost aspru condamnate de către corespondenți sau ziariști locali, care nu au putut fi influențați de propaganda sau de campaniile de dezinformare americane. Chomsky surprinde faptul că politica Statelor Unite e mai violentă în acest caz decât politica Uniunii Sovietice în Europa de Est dând ca exemplu revoluția de la Praga, în care trupele

¹² N. Chomsky, *Media Control*, ed. cit., p. 42.

sovietice s-au retras din fața populației, și evenimentele ce au avut loc în El Salvador, Nicaragua și Guatemala, unde cetățenii au fost măcelăriți de către reprezentanți ai statului, cu sprijinul Statelor Unite. El observă că, dacă cineva din presă nu se aliază politiciii SUA, încercând să facă parte din curentul advers, această persoană va fi adusă la tăcere. Ideea conform căreia statele ce au o guvernare despotică, bazată pe forță, nu au nevoie de un arsenal la fel de bogat de „disciplinare” a maselor ce nu vor să se supună, comparativ cu statele liberale, democratice (cum e SUA), e reiterată în articol, cu mențiunea că cele din urmă recurg la violență în special în zonele în care influența politiciii lor nu e resimțită suficient, iar mulțimea nu poate fi controlată în alt fel. Dacă în Europa de Est au existat țări care au reușit să scape de sub influența Moscovei prin revolte mai puțin sângeroase, în America Centrală orice încercare a populației de a se organiza în asociații țărănești, uniuni sau alte forme de organizare care să le deschidă calea spre libertate și democrație, au fost înăbușite în băi de sânge.

Masacrele au avut impact redus sau deloc în mass-media americană, puțini fiind cei ce s-au încumetat să scrie despre ele. Douglas Grant Mine, reporter, jurnalist american și corpondent al publicației *Le Marche* a scris despre masacrul ce a avut loc în El Salvador.

Terorismul de stat exercitat de către SUA în America Centrală a fost aspru criticat de către părintele Ignatio Martin-Baro, unul din preoții iezuiți uciși în El Salvador în 1989. Acesta a atras atenția asupra câtorva aspecte importante, printre care faptul că terorismul de stat e una din cele mai grave forme de terorism, deoarece întreaga populație e terorizată prin acțiuni exercitate de forțele statului, care acționează după un plan de desfășurare. Acest tip de terorism are în vedere nevoile clasei privilegiate, și face parte dintr-un proiect al guvernării. Al treilea aspect se referă la recurența terorismului de stat în țările din lumea a treia, care prezintă interes pentru Statele Unite. Într-o conferință în care acesta ar fi trebuit să ia parte la o lună după decesul său, acesta observă că în campania Statelor Unite mass-media e folosită ca un mecanism de război psihologic. Martin-Baro a subliniat și faptul că micile ziare independente din El Salvador, care nu susțineau cauza guvernului, au fost distruse prin mijloace brutale cu un deceniu în urmă, prin răpiri și crime, considerate prea puțin importante pentru a stârni vâlvă. Rezistența întâmpinată în El Salvador a fost distrusă prin uciderea preoților, a cetățenilor și prin instituirea unui regim de teroare, în care lumea s-a simțit prea neputincioasă pentru a mai riposta.

Cu privire la evenimentele din 1989 au fost, de asemenea, puțini jurnaliști americani care au redat ce s-a întâmplat cu adevărat în micul stat distrus de război civil, printre aceștia fiind Douglas Grant Mine, care a scris un articol despre uciderea mai multor civili, eveniment ce a trecut neobservat, și Alan Nairn, care a relatat despre crimele armatei guvernamentale în care de asemenea au murit civili, specificând în articolul său că ”investigații serioase ale crimelor salvadoriene duc direct la ușile Washingtonului”¹³.

Julio Godoy, un jurnalist din Guatemala, care lucra la ziarul *La Epoca* – care a fost distrus de teroriștii statului – a criticat politica externă a SUA, pe care a considerat-o mai violentă și recurgând mai des la crimă decât cea sovietică din perioada în care Rusia avea o sferă mai mare de influență.

¹³ N. Chomsky, „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>, accesat în 12.10.2014, ora 15:30.

În opinia lui Chomsky, salvarea ar fi în anarhism, mai exact, în idealurile libertariene, el considerând că „structurile de ierarhie și dominație sunt fundamental ilegitime” și că anumite idealuri libertariene au devenit parțial reale, pentru ca, mai târziu, să fie acceptate și discutate în mod obișnuit. Prin idealurile libertariene, care par momentan imposibil de îndeplinit, ar fi posibilă eradicarea încălcării drepturilor omului și a revoltei națiunilor oprimare. Libertatea de exprimare, unul din idealurile libertariene, a fost dintotdeauna o problemă sensibilă pentru guvernări. În cursul istoriei, oamenii au fost aspru pedepsiți sau chiar uciși dacă și-au ridicat vocea împotriva autorității statului, libertatea fiind evidentă numai pentru laude, nu și pentru critici. Legile care se regăsesc în prezent în multe state demonstrează că nici acum criticile la adresa monarhiilor sau guvernelor nu sunt mai bine privite. Ca o concluzie, libertatea de exprimare se câștigă doar printr-o luptă continuă, în societatea contemporană neajungând să figureze drept unul din drepturile constituționale. Libertatea de exprimare nu există într-o țară ale cărei mijloace de comunicare în masă sunt controlate de guvern și de corporații, unde puțini sunt cei ce au curajul să critice.

Viziunea chomskiană asupra scenei politice mondiale, în general, și asupra scenei politice americane, în particular, poate fi caracterizată cel mai bine prin pesimism. Cu toate acestea, contrar unor așteptări, nu unul exacerbat: considerăm că acest pesimism, cu toată doza lui de cinism, nu este atât de departe de un realism frust. Dincolo de a avea pretenția aderării la un curent politic sau altul, considerăm că, din punct de vedere teoretic, perspectiva chomskiană asupra politicii implică profunde valențe etice.

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/133675 “Inovare și dezvoltare în structurarea și reprezentarea cunoașterii prin burse doctorale și postdoctorale (IDSRC - doc postdoc)”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Bibliografie

- Chomsky, Noam. „Force and Opinion”, [online], <http://chomsky.info/articles/199107--.htm>.
Chomsky, Noam. *Media Control*, Seven Stories Press, 2002.
Chomsky, Noam. *Power Systems*, Hamish Hamilton, London, 2013.